

ББК 60.524.251+60.027+60.028,13
Т52
УДК 316.647.5+172.3

Рекомендовано до друку вченою радою університету,
протокол №1, від 31 серпня 2007 року.

За повного або часткового відтворення матеріалів цього
видання посилення на нього обов'язкове.

Висловлені у виданні думки належать виключно авторам.

Редакційна колегія:

В.О. Бакальчук

М.А. Козловець

В.С. Крисаченко

Л.І. Мазука

П.Ю. Саух (керівник)

Т52 **Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Матеріали засідання "круглого столу" від 29 травня 2007 р. / За
заг. ред. П.Ю. Сауха – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. –
124 с.**

У виступах учасників "круглого столу" розглянуті філософські аспекти проблеми толерантності, історичні корені проблем полікультурності та формування якостей толерантності в умовах глобалізованого світу, механізми толерантного спілкування і взаємодії в контексті міжкультурної та внутрішньокультурної комунікацій, а також висвітлені різноманітні форми прояву толерантності та інтолерантності в соціокультурному просторі сучасного українського суспільства.

60.524.251+60.027+60.028,13

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ТКАЧУК Лариса Василівна

кандидат психологічних наук, доцент

Житомирської філії

Європейського університету

Толерантність як фактор культури і безпеки сучасного українського суспільства

Шановні колеги! Дуже слушно сьогодні прозвучала думка про щорічне відзначення Міжнародного Дня толерантності. Це ще одне свідчення того, що Україна прагне бути рівноправним в сім'ї цивілізованих країн і народів, не залишитись на узбіччі магістрального шляху розвитку людства.

Що означає "толерантність?" Вчені не дійшли єдиної думки щодо виникнення в світовій культурі цього терміну. Дехто пов'язує його появу з підписанням Нантського едикту, коли протестанти і католики знайшли компроміс між своїми конфесіями. Цій події передувала одна з найкривавіших ночей у світовій історії – Варфоломієва. Епоху Відродження (XVIII ст.) зачасти наділяють духом толерантності. Найвизначнішим представником толерантності в ті часи був Вольтер. У своєму "Трактаті про віротерпимість" відомий французький філософ писав, що "безумством є переконання, що всі люди мають однаково думати про певні предмети", і навіть якщо "я не згоден з тим, що ви говорите, але віддам своє життя, захищаючи ваше право висловити свою думку". У цьому афоризмі – класична теорія толерантності. Як бачимо, проблема толерантності вперше виникла у західній цивілізації саме на релігійному рівні, а релігійна толерантність поклала початок усім іншим свободам, що мають місце у демократичному суспільстві.

Слід вказати, що розуміння толерантності не однакове в різних культурах тому, що залежить від історичного досвіду народів. Так, у англійців толерантність розуміється як готовність і здатність без протесту стримати особистість, у французів – як певна свобода іншого, його думок, поведінки, політичних та релігійних поглядів. У китайській мові бути толерантним означає дозволяти великодушність по відношенню до інших. В арабському світі толерантність – прощення, терпимість, співчуття іншому, а в персидському – ще й готовність до примирення. В перекладі на українську мову це – терпимість. Але терпимість не до чогось антисуспільного, антилюдського, антигромадського. Це терпимість до своєрідного,

суттєво іншого, аніж самого носія взаємин.

Чому така актуальна ця проблема сьогодні? Чому так багато уваги їй приділяють ООН, ЮНЕСКО, інші міжнародні організації, більшість цивілізованих країн? Тому, що з появою такого явища як глобалізація, (а воно - реальний процес), відсутність толерантності у взаєминах народів і держав призведе до самознищення людства. Тому толерантність як характеристика стає основою міжнародних взаємин, передумою подальшого існування людської цивілізації. Адже невпинне поширення ядерної і іншої зброї масового знищення все більше загрожує світові, всьому живому на планеті.

А яка ситуація з толерантністю в Україні? Результати дослідження виявилися не вельми втішними: "рівень толерантності в українському суспільстві знижується, натомість зростає нетерпимість до інших", – повідомляє УНІАН. Загалом, як говорить керівник соціологічної служби Інституту прикладних гуманітарних досліджень О. Волянська, останнім часом в Україні значно зростає напруженість: понад 67% населення України оцінюють нинішню ситуацію як напружену та конфлікту, лише 11% опитаних як спокійну, і 1% як благополучну. Найгострішими проблемами нині є зростання цін на продукти першої необхідності – 47%, низький рівень матеріального стану, добробуту – 45%, економічні проблеми – 29%, незадовільний стан медичних послуг і злочинність (24% та 23% відповідно).

Дослідження виявило ще кілька важливих проблем. Перша – це та, що люди зазнають дискримінації за майновим станом. Бідні люди в Україні сьогодні відчувають свою незахищеність і обмеження основних прав, а це означає, що нерівність перестала бути статистичною проблемою і стала гострим соціальним явищем. Друга – те, що корупція і неефективність держави починають усерйоз турбувати народ, і якщо зіставити цю позицію з іншими конфліктними особливостями українців, то вимальовується ситуація, яка взагалі свідчить про те, що нині стабільність і цілісність суспільства – "факт" усупереч". Третє, що вражає – це різке неприйняття людей хворих – абсолютно нове явище і ознака того, що нам далеко до статусу європейської держави.

Зрештою, недаремно ще на початку листопада Комітет ООН із прав людини закликав українську владу поліпшити становище із правами людини. Автори звіту ООН, зокрема, звернули увагу на прояви антисемітизму в Україні. Крім того, не на нашу користь

свідчать факти побиття і навіть убивства вихідців з Африки й арабських країн. Зреагував на не надто приємні результати опитування і Президент Віктор Ющенко. Він заявив, що толерантність і повага до ближніх є складовою державної політики.

Толерантність стосується всіх ланок суспільного життя нашої молоді держави. Тому звернемо увагу й на проблему виховання взаємоповаги. Якщо говорити про освіту – то це наявне співіснування вищих навчальних закладів різних форм власності як прояв демократизації України. Роки становлення приватної освіти – це нелегкі роки пошуків, здобутків, труднощів та утвердження закладів нової форми власності як цілісної системи в єдиному освітянському просторі країни з притаманними їй особливостями, перевагами, недоліками. Нас (я маю на увазі приватну вищу освіту) і до цього часу сприймають як тимчасове явище, одні відносяться з недовірою, інші недоброзичливо чи відкрито заважають, не осягаючи ні світового досвіду, ні докорінних змін в нашій країні. Та історію, її об'єктивні закони обійти не можна.

Хочу підкреслити, що за відсутності саме толерантних стосунків, особистісної толерантної культури неможливо налагодити гармонійні відносини між групами, народами і країнами. Виховати, зростити толерантну особистість можливо насамперед в освітній системі, що прагне сформувати толерантну особистість. Однією із фундаментальних змін в освіті, її закладах є зміна стосунків у навчально-виховному процесі. Ось і в Житомирській філії Європейського університету на зміну авторитарної педагогіки впроваджується педагогіка толерантності з шанобливим, поважним ставленням до студентів і одночасно з таким самим ставленням до педагога. Замість суб'єктно-об'єктних стосунків у навчально-виховному процесі панують суб'єктно-суб'єктні. Адже як кажуть класики, добре освічена, але погано вихована людина, дуже небезпечна.

Отже, зважаючи на загальні результати соціологічних досліджень й аналізуючи останні події в сфері міжнаціональних, політичних, культурних відносин, можна зробити кілька основних висновків. По-перше, суспільство є розділеним такою кількістю конфліктних ліній, що вони можуть взаємонакластися у майбутньому, що є небезпечним. По-друге, конфлікт українського суспільства з культурного чинника перетворюється на чинник суспільної безпеки. І насамкінець, в Україні, яка перебуває на перехресті світових культур,

на території якої проживають представники практично усіх релігій світу, терпимість, етичність, гуманітарне виховання - тобто сприйняття іншого, часом несхожого – є головним фактором внутрішньої стабільності і мирного розвитку.